

ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ ЗАСАД ПРОФЕСІЙНО-ПРИКЛАДНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ ВІЙСЬКОВИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Формулювання проблеми, пошуку та систематизації позитивних та негативних сторін законодавчої бази у системі підготовки курсантів військової вищої освіти з урахуванням євроінтеграційного курсу та політичного досвіду нашої держави, що є головним чинником готовності майбутніх курсантів-військовослужбовців до виконання службово-бойових завдань в контексті оборони своєї Батьківщини.

Основою даного аналізу дослідження стали нормативно-правова база в системі підготовки курсантів військових закладів вищої освіти, що спрямовані на постійних розвиток та реформування вітчизняного державотворення українського законодавства до курсу євроатлантичного безпекового простору з метою набуття майбутнього членства в Організації Північноатлантичного альянсу. Для досягнення мети було використано загальнологічні методи і прийоми досліджень рівня наукового пізнання: аналіз та систематизація законодавчої бази, синтез, порівняння, узагальнення.

Репрезентовано структуру діючої нормативно-правової бази в системі військової вищої освіти України, окреслено ключові групи законодавчих настанов, наказів, інструкцій, концепцій, що мають різну юридичну силу. Узагальнено нововведення запроваджених Державним Наказом МОУ «Про затвердження Інструкцій з фізичної підготовки в системі Міністерства оборони України», концепцією розвитку фізичної підготовки і спорту у Збройних Силах України. Розкрито особливості Законів «Про вищу освіту», «Про освіту», «Про фізичну культуру і спорт» та стратегічно важливих документів, що розвивають систему військової освіти з окресленням на подальші перспективи дослідження обраної проблеми. Виявлено, що розвиток наукових, технічних, геополітичних та цифрових процесів суспільства котрі зараз є у суспільстві постає важливим питання постійного удосконалення системи функціонування професійно-прикладної фізичної підготовки і спорту в системі Міністерства оборони України та лавах Збройних Сил України.

Ключові слова. *Нормативно-правова база, законодавча база, євроінтеграція, євроатлантичний курс, курсанти військових закладів вищої освіти.*

Постановка проблеми. На сьогоднішній день постійні нестабільні політичні ситуації в країні, війна з сусідом агресором та інші негаразди впливають на процеси, що відбуваються в військовому та оборонному держави. На даний момент в Україні поступово маленькими кроками здійснюються інтеграція українського суспільства до євроатлантичного альянсу. Не оминають ці процеси і систему Міністерства оборони України котра орієнтує органи місцевого самоврядування та військові

заклади вищої освіти спрямувати свою роботу на становлення громадянського суспільства здатним до захисту державної цілісності власної країни, ідей національного та суспільних цінностей, гордості та любові до своєї країни, з подальшим відбором підготовки майбутніх військовослужбовців для прийняття на службу до Збройних Сил України.

Дослідження даної проблематики показали, що вивчення різних категорійних станів законодавчої бази в системі військової вищої освіти звертались С. С. Забродський, О. В. Хацаюк, Н. А. Нестеренко, О. С. Крюковська, О. В. Петрачков, С. Ф. Костів, І. В. Свистун, Д. С. Грищенко, Ю. С. Філогенов, Г. І. Сухорада, О. В. Панасенко та інші. Сучасні тенденції розвитку військової вищої освіти в Україні знайшли відображення М. Ф. Пічугін, Г. П. Грибан, В. М. Романчук, С. В. Романчук, О. М. Ольховий, О. А. Чернявський, Г. І. Сухорада, О. О. Старчук, М. В. Кузнецов, А. М. Одерів, Є. Д. Анохін та інших.

Мета статті – розкрити нормативно-правові засади в системі військової вищої освіти України, спрямовані на адаптацію процесу реформування керівних документів відповідно до країн-членів євроатлантичного альянсу та науково-освітнього простору загальнологічні методи і прийоми досліджень рівня наукового пізнання: аналіз та систематизація законодавчої бази, синтез, порівняння, узагальнення.

Методи досліджень. Основою даного аналізу дослідження стали нормативно-правова база в системі підготовки курсантів військових закладів вищої освіти, що спрямовані на постійних розвиток та реформування вітчизняного державотворення українського законодавства до курсу євроатлантичного безпекового простору з метою набуття майбутнього членства в Організації Північноатлантичного альянсу. Для досягнення мети було використано загальнологічні методи і прийоми досліджень рівня наукового пізнання: аналіз та систематизація законодавчої бази, синтез, порівняння, узагальнення.

Результати досліджень. Репрезентовано структуру діючої нормативно-правової бази в системі військової вищої освіти України, окреслено ключові групи законодавчих настанов, наказів, інструкцій, концепцій, що мають різну юридичну силу. Узагальнено нововведення запроваджених державним Наказом МОУ «Про затвердження Інструкцій з фізичної підготовки в системі Міністерства оборони України». Розкрито особливості Законів України «Про вищу освіту», «Про освіту», «Про фізичну культуру і спорт» та стратегічно

важливих документів, що розвивають систему військової освіти з окресленням на подальші перспективи дослідження обраної проблеми (Корж-Усенко, Рибалко, 2021).

Обговорення. Для початку потрібно знати те, що нормативно-правова база системи розвитку військових закладів вищої освіти – сполучення чинних законотворчих актів державної політики країни, що мають чітку концепцію та мету, завдання та функціональні принципи зв'язків з органами місцевого самоврядування та вищих відомств України з наданням правового статусу військовим закладам вищої освіти для подальшої підготовки курсантів у системі підготовки резервів Збройних Сил України. Існуюча структура нормативно-правова бази має ряд структурних комплексів підзаконних актів, інструкцій, настанов, наказів і законів України, серед яких до юридичної ієрархії за силою документів, можна віднести такі групи:

- Конституція України (ухвалена 28 червня 1996 р. на 5-й сесії ВРУ) – основний закон незалежної України, наділений найвищою юридичною силою і є основоположним законодавчим підґрунтям для всіх інших нормативних документів;

- Закони України «Про вищу освіту» (2014 р.), «Про освіту» (2017 р.), «Про фізичну культуру і спорт» (1994 р.), «Про внесення змін до Закону України "Про фізичну культуру і спорт" щодо започаткування службово-прикладного та військово-прикладного спорту» (2017 р.) – є головними в галузі військової закладів вищої освіти;

- Підзаконні акти державних органів виконавчої та законодавчої влади нашої держави, яким підпорядковуються військові заклади вищої освіти, котрі врегульовують процес функціонування військової освітньої галузі: Наказ МВС України «Про затвердження Інструкції з організації фізичної підготовки в Національній гвардії України» (2014 р.); Наказ Міністерства Оборони України «Про затвердження Концепції розвитку фізичної підготовки і спорту у Збройних Силах України на період до 2020 року»; Наказ МОУ «Про затвердження Інструкції з фізичної підготовки в системі Міністерства оборони України» (ухвалений 2021 р.)

- Стратегічні реалізаційні документи, що встановлюють пріоритетний вектор розвитку військової освіти з врахуванням сучасного європейського та державного військового функціонування і мають рекомендаційний характер: План реалізації Концепції розвитку фізичної підготовки і спорту у Збройних Силах України на період до 2020 року (затверджений Міністром оборони України від 05.10.2016 № 19276/з).

Обговоримо детальніше важливих за останні роки груп документів, що виокремлюють функціонування системи військової освіти в Україні. Основоположним законодавчим фундаментом для всіх інших нормативних документів в нашій державі є Конституція України. Вона згідно *статті 17* закріплює: *«Оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності покладаються на Збройні Сили України»*.

Забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України покладаються на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави, організація і порядок діяльності яких визначаються законом». Відповідно до *статті 53* держава обов'язково повинна забезпечувати громадянам нашої країни безоплатну здобувати вищу освіти та здійснювати забезпечення доступності вищої освіти для всіх громадян, різних форм навчання та надання державних стипендій курсантам (Конституція України).

Закон України «Про вищу освіту» є опорним нормативним актом, котрий врегульовує відносини навчання, встановлює державні гарантії розвитку галузі військової освіти, державних стандартів, управління державними закладами та конкретизує згідно *статті 1* термін ВНВЗ: *«Вищий військовий навчальний заклад - заклад вищої освіти державної форми власності, який здійснює на певних рівнях вищої освіти підготовку курсантів (слухачів, студентів), ад'юнктів для подальшої служби на посадах офіцерського (сержантського і старшинського) складу з метою задоволення потреб Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, центральних органів виконавчої влади із спеціальним статусом, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, інших розвідувальних органів України, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони державного кордону»* (Закон України «Про вищу освіту», 2014).

Одним з головних законом у системі військових закладів вищої освіти є Закон України «Про освіту» яким визначається те що, військова освіта повинна передбачати набуття військовослужбовцем комплексу професійних навичок згідно військової спеціалізації, сформувати розвиток індивідуальних здібностей, котрі здобуваються з різними рівнями освіти. Особливості здобуття військової освіти повинні визначатись законами України. Освітні програми військової освіти розробляються закладами спеціалізованої освіти військового напрямку

та затверджуються органами державної влади. Одним із досягнень даного закону є чітка сформульована структура військової освіти:

- Допризовна підготовка передбачає отримання первинних загальновійськових та спеціальних навичок;
- Навчання осіб за військово-технічними та тактично-медичними спеціальностями;
- Підготовка військовослужбовців офіцерського складу, що відбувається на основі усіх рівнів освіти для отримання відповідних ступенів або рівнів вищої військової освіти;
- Військова підготовка офіцерів запасу, відбувається у порядку визначеним Кабінетом Міністрів України та виконавчими органами влади оборонної сфери погодженими у сфері освіти і науки України;
- Особи, що здобувають військову освіту в закладах військового спрямування, безоплатно забезпечуються місцями у гуртожитках, харчуванням, спеціальним одягом та стипендіями згідно чинним законодавством України (Закон України «Про освіту»).

Закон України «Про Фізичну культуру і спорт» описується згідно зі *статті 30* професійно-прикладна фізична підготовка є невід'ємною частиною системи навчання та виховання військовослужбовців Збройних Сил України, створених відповідно до законів України і направлена на забезпечення функціонування фізичної готовності особового складу до професійної діяльності (Закон України «Про фізичну культуру і спорт»).

У 2017 році були внесені зміни до цього закону і так до системи професійно-прикладної фізичної підготовки віднесли службово-прикладний та військово-прикладний спорт. В змінах до даного закону вказується про напрямки спорту, що тісно пов'язані виконанням військових службових обов'язків різними підрозділами та військових формувань Збройних Сил України, правоохоронних органів та рятувальних служб відповідно до законів нашої держави (Закон України «Про внесення змін до Закону України "Про фізичну культуру і спорт" щодо започаткування службово-прикладного та військово-прикладного спорту»).

Окрему групу становлять нормативно-правові акти спрямовані на розвиток фізичної підготовки військовослужбовців у лавах Збройних Сил України. Потрібно виокремити, що певну позитивну стосовно реформування та вдосконалення системи фізичної підготовки військовослужбовців зіграв Наказ Міністра оборони України «Про затвердження Концепції розвитку фізичної підготовки і спорту у Збройних Силах України на період до 2020 року» описується сукупність

сучасних поглядів, військових цілей, принципів у діяльності Міністерства Оборони України стосовно здійснення заходів у сфері фізичної культури і спорту. Мета концепції – реалізувати розвиток та шляхи удосконалення системи професійно-прикладної фізичної підготовки для забезпечення відповідного рівня фізичної готовності військових до виконання подальших навчально-бойових завдань. Принципи даної концепції відбувались за такими критеріями прикладність, комплексність, систематичність, оптимальність, конкретності, а також умов максимально наближених умов навчання до реальних бойових дій. *Прикладність* досягалась – фокусом зусиль на сформування важливих військово-прикладних навичок та умінь, використання до змісту занять професійно-прикладної підготовки військово-прикладних вправ та елементів бойової підготовки, проведення комплексних занять з поєднанням тактично-спеціальної підготовки. *Комплексність* – раціональне використання комплексних фізичних вправ з бойовою підготовкою, всебічне фізичне вдосконалення з метою збільшення їх боєздатності. *Систематичність* – регулярність проведення усіх форм професійно-прикладної підготовки, поетапне планування і проведення методично правильне заняття з урахуванням особливостей військової служби з використанням різних засобів та методів у ході вдосконалення військовослужбовців. *Оптимальність* – диференційні нормативні вимоги згідно фізичного стану підрозділу, раціональне дозування фізичного навантаження під час занять, чітка визначеність з необхідною кількістю організаційно-методичних та практичних занять з фізичної підготовки та спорту у військових частинах. *Конкретність* – орієнтує належний фізичний і психологічний стан підрозділів, на рівень теоретичної підготовки командирів або начальників занять у військових частинах, врахування морфо-індивідуальних особливостей військовослужбовців та їх військового становища та відношення до занять з фізичної підготовки (Наказ Міністерства Оборони України «Про затвердження Концепції розвитку фізичної підготовки і спорту у Збройних Силах України на період до 2020 року»; План реалізації Концепції розвитку фізичної підготовки і спорту у Збройних Силах України на період до 2020 року).

Так на підставі Наказу МВС «Про затвердження Інструкцій з організації фізичної підготовки в Національній Гвардії України» професійно-прикладна фізична підготовка є головним предметом бойової і спеціальної підготовки військовослужбовців в Національній

Гвардії України. Головними завданнями у системі підготовки військовослужбовців є:

1. Збільшення всебічної фізичної підготовки шляхом розвитку та вдосконалення фізичних якостей;
2. Утворення професійно-прикладних навичок для подолання перешкод, рукопашного бою, плавання та метання гранат;
3. Ефективне забезпечення професійної дієздатності;
4. Розвинути стійкість до несприятливих факторів військової діяльності;
5. Самовдосконалення психологічної стійкості, віру у власні сили, рішучості, винахідливості та витримки;
6. Удосконалення бойової злагодженості військових підрозділів;
7. Ведення здорового способу життя, зміцнення здоров'я засобами загартуванням (Наказ МВС України України «Про затвердження Інструкції з організації фізичної підготовки в Національній гвардії України»).

Висновки. Констатовано те, що впродовж багатьох років відбулось динамічне оновлення нормативно-правових засад розвитку військової вищої освіти; було ухвалено низку законів та наказів в державі, що містять нові вимоги до якості компетентної підготовки майбутніх курсантів погоджених згідно з європейськими військовими стандартами. Перспективними напрямками реформування системи професійно-прикладної фізичної підготовки є сукупністю постійно змінюючих політичних поглядів, цільових військових настанов, принципів обороноздатності України та пріоритетів діяльності Міністерства оборони України.

Відповідно до Наказу Міністерства Оборони України «Про затвердження інструкції з фізичної підготовки в системі Міністерства Оборони України» визначає більш ширшу систему підготовки військовослужбовців у військових закладах вищої освіти. Висвітлюється робота Міноборони котра забезпечує відповідну підготовку військовослужбовців та працівників Збройних Сил України до професійної діяльності та створює гарні умови для реалізації державної політики у сфері фізичної культури і спорту військовослужбовців, у межах чинних повноважень передбачених законодавством. Описується керівництво професійно-прикладної фізичної культури у різних військових формувань та родах військ, військових частина, ВЗВО. В даному наказі вказується, що професійно-прикладна фізична підготовка курсантів, студентів або слухачів ВЗВО –

навчальна дисципліна військово-професійного напрямку із циклу загальної підготовки. Її спрямованість направлена на розвиток фізичних якостей, удосконалення військово-прикладних умінь, оволодіння теоретичним матеріалом, методичними навичками в керівництві фізичною підготовкою військовослужбовців до сучасних вимог освітньої програми. Через практичне засвоєння фізичних вправ, повинно відбуватись сприяння до виховання звички до систематичних самостійних занять (Наказ Міністерства Оборони України «Про затвердження інструкції з фізичної підготовки в системі Міністерства Оборони України»).

Висновки та перспективи подальшого дослідження.

Ототожнюючи вище перераховане впродовж останніх років можна дійти висновку, що в нашій державі відбувається динамічне вдосконалення нормативно-правових засад розвитку військової вищої освіти, затвердження безліч законів України та підзаконних актів котрі передбачають контроль та постійне удосконалення вимог до підготовки військових згідно з європейським зразком. Перспективні питання розвитку професійно-прикладної фізичної підготовки військовослужбовців частково вирішені, але завжди будуть головними військово-утворюючим чинником в лавах Збройних Сил України.

ЛІТЕРАТУРА

- Закон України «Про вищу освіту» (2014). *Відомості Верховної Ради*, 37–38. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>. (Law of Ukraine "On Higher Education" (2014). Verkhovna Rada information, 37-38. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#text>).
- Закон України «Про внесення змін до Закону України "Про фізичну культуру і спорт" щодо започаткування службово-прикладного та військово-прикладного спорту». Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2080-19#Text>. (The Law of Ukraine "On Amendments to the Law of Ukraine" On Physical Culture and Sport "on the launch of service and military-applied sports". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2080-19#text>).
- Закон України «Про освіту». Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>. (Law of Ukraine "On Education". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#text>).
- Закон України «Про фізичну культуру і спорт». Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text>. (Law of Ukraine "On Physical Culture and Sport". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#text>).
- Конституція України. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

- (*Constitution of Ukraine*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#text>).
- Корж-Усенко, Л. В., Рибалко, П. Ф. (2021). Нормативно-правові засади розвитку вищої освіти в Україні в умовах євроінтеграції. *Фізико-математична освіта*, 3 (29). (Korzh-Usenko, L. V., Rybalko, P. F. (2021). Regulatory and legal principles of higher education development in Ukraine in European integration. *Physical and mathematical education*, 3 (29)).
- Наказ МВС України «Про затвердження Інструкції з організації фізичної підготовки в Національній гвардії України». Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1375-14#n13> (Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine "On approval of the Instruction on the Organization of Physical Training in the National Guard of Ukraine". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1375-14#n13>).
- Наказ Міністерства Оборони України «Про затвердження інструкції з фізичної підготовки в системі Міністерства Оборони України». Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE36911.html (Order of the Ministry of Defense of Ukraine "On Approval of the Instruction on Physical Training in the Ministry of Defense of Ukraine". URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/re36911.html).
- Наказ Міністерства Оборони України «Про затвердження Концепції розвитку фізичної підготовки і спорту у Збройних Силах України на період до 2020 року». Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0257322-16#Text> (Order of the Ministry of Defense of Ukraine "On Approval of the Concept of Development of Physical Training and Sports in the Armed Forces of Ukraine for the period up to 2020". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/show/v0257322-16#text>).
- План реалізації Концепції розвитку фізичної підготовки і спорту у Збройних Силах України на період до 2020 року (2016). Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0257322-16#Text> (Plan of implementation of the Concept of Development of Physical Training and Sports in the Armed Forces of Ukraine for the period up to 2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0257322-16#text>).

SUMMARY

Lazorenko Stanislav. Differentiation of the legal basis of professional and applied physical training.

The formulation of the problem, search and systematization of the positive and negative aspects of the legislative framework in the system of training of military higher education cadets, taking into account the Euro integration course and the political experience of our country, which is a major factor in the readiness of future cadets-military servicemen for the performance of their homework.

The basis of this analysis of the study was the legal framework in the system of training of cadets of military institutions of higher education, aimed at the constant development and reform of domestic state formation of Ukrainian legislation for the course of Euro-Atlantic security space in order to acquire future membership in the organization of the North Atlantic Alliance. To achieve the goal, general methods and techniques of research of the level of scientific knowledge were used: analysis and systematization of the legislative framework, synthesis, comparison, generalization.

The structure of the current regulatory framework in the system of military higher education of Ukraine is represented, the key groups of legislative guidelines, orders, instructions, concepts of different legal force are outlined. The innovation of the MUU "On Approval of Instructions for Physical Training in the Ministry of Defense of Ukraine", the concept of development of physical training and sports in the Armed Forces of Ukraine was summarized. The peculiarities of the Laws on Higher Education, On Education, Physical Culture and Sports and Strategically Important Documents that develop a system of military education with the following prospects of research of the chosen problem are revealed. It is revealed that the development of scientific, technical, geopolitical and digital processes of society that now is an important issue of constant improvement of the system of functioning of professional and applied physical training and sports in the system of the Ministry of Defense of Ukraine and the ranks of the Armed Forces of Ukraine.

Key words. Regulatory framework, legislative framework, European integration, Euro-Atlantic course, cadets of military institutions of higher education.

УДК 37.013.42

Олена Огієнко

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

ORCID ID 0000-0002-3089-6288

DOI 10.24139/2312-5993/117-127

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІНШОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В КОНТЕКСТІ ВХОДЖЕННЯ УКРАЇНИ ДО ЄДИНОГО СВІТОВОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ТА ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Метою статті стало дослідження генези та визначення тенденцій розвитку іншомовної професійної освіти в контексті входження України до єдиного світового інформаційного та освітнього простору. Окреслена мета дослідження зумовила вибір комплексу взаємопов'язаних методів дослідження, а саме: загальнотеоретичні – аналіз, синтез, узагальнення, систематизація; методи історико-педагогічного дослідження: історико–генетичний, історико–структурний, порівняльно–історичний, предметно–хронологічної ретроспекції, прогностичний. Здійснено ретроспективний аналіз становлення та розвитку іншомовної професійної освіти в Україні, визначено тенденції розвитку в умовах інтеграції України до єдиного світового інформаційного та освітнього простору

Ключові слова: іншомовна освіта, професійна освіта, іншомовна професійна освіта, вища освіта, іншомовна професійна підготовка, професійна компетентність, розвиток, тенденції, єдиний світовий інформаційний простір, єдиний світовий освітній простір, Україна.

Постановка проблеми. В умовах глобалізації та інтеграції в Україні відбуваються значні економічні й соціально-політичні перетворення, що спонукають реформування системи освіти, яка зорієнтована на входження до єдиного світового інформаційного та освітнього простору. Основні положення освітніх реформ в Україні викладено в Законах України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), «Про повну загальну середню освіту» (2020), Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти, Національній